

*Приложение № 2 към Насоки за прилагане на
Хартата на основните права на ЕС*

**„Контролен лист за проверка на потенциално нарушение на Хартата на основните
права на ЕС“**

При извършването на действие и/или подготовката на документи, касаещи различните фази на изпълнение на 8-те фонда в режим на споделено управление, съгласно Общия регламент от страна на отговорните институции на национално ниво е необходимо да се направи проверка за потенциално нарушение на основните права по Хартата.

В помощ на процеса по проверка на действията и документите за съответствие с основните права от Хартата на ЕС в Таблица 1 по-долу са посочени примерни въпроси, които могат да бъдат зададени в хода на оценката при следната последователност:

ФАЗА I - Проверява се има ли засегнато основно право:

- зачитане на личния и семейния живот /чл.7/
- защита на личните данни /чл.8/
- свобода на изразяване на мнение и свобода на информация /чл.11/
- свобода на събранията и сдруженията /чл.12/
- право на образование /чл.14/
- свобода на стопанската инициатива /чл.16/
- право на собственост /чл.17/
- защита в случай на принудително отвеждане, експулсиране и екстрадиране /чл.19/
- равенство пред закона /чл.20/
- недискриминация /чл.21/
- равенство между жените и мъжете /чл.23/
- интеграция на хората с увреждания /чл.26/
- опазване на околната среда /чл.37/
- справедливи условия на труд /чл.31/
- културно, религиозно и езиково многообразие /чл. 22/
- закрила на здравето /чл. 35/
- права на детето /чл.24/
- право на убежище /чл.18/

**ФАЗА II - Проверя се дали има засегнато основно право по Хартата, което
едновременно представлява и абсолютно/неотменимо право:**

- човешко достойнство /чл. 1/
- право на живот /чл. 2/
- право на неприкосновеност на личността / чл.3/
- забрана за изтезанията и на нечовешкото или унижително отношение или наказание / чл.4/
- забрана на робството и на принудителния труд /чл.5/
- право на свобода и сигурност /чл.6/
- свобода на мисълта, съвестта и религията /чл.10/
- забрана на детския труд /чл.32/
- право на ефективни правни средства за защита на справедлив съдебен процес /чл.47/

- презумпция за невинност и право на защита /чл. 48/
- принципи на законност и пропорционалност на престъплението и наказанието /чл. 49/
- право на всеки да не бъде съден или наказван два пъти за едно и също престъпление /чл.50/

ВАЖНО! - Ако се стигне до заключението, че предвиданото действие/мярка/ документ ограничава абсолютно право, то действието/мярката/документът трябва да бъде отхвърлено още на този етап, тъй като абсолютните права не могат да бъдат ограничавани, и не е необходим допълнителен анализ на ФАЗА III.

В случай, че действието/мярката/документът е коригиран след отхвърлянето, нова проверка на коригираното действие/мярката/документ за потенциално нарушение на основните права по Хартата следва да бъде иницирана, стартирайки от ФАЗА I.

Всеки установен случай на неспазване на Хартата, в резултат на проверката, извършена на ФАЗИ I и II, заедно с информация за предприетите мерки за неговото коригиране трябва да бъде докладван на Комитета за наблюдение в съответствие със процедурата, разписана в Процедурния наръчник на съответната програма и раздел V. от настоящите Насоки за прилагане на Хартата на основните права на ЕС.

ФАЗА III - Проверява се по какъв начин предвиденото действие/документ въздейства върху основните права:

- **Вариант 1 - Предвиденото действие/мярка/документ има едновременно благоприятно и отрицателно въздействие върху основните права** - ако анализът показва, че предвиденото действие или документ няма да има съществено въздействие върху основните права или ще има само положително въздействие върху тях, не е необходим допълнителен анализ.
- **Вариант 2 - Предвиденото действие/мярка/документ има отрицателно въздействие върху основното право** - ако анализът показва, че предвиденото действие или документ ще окажат отрицателно въздействие или ще ограничат основното право, е нужна допълнителна проверка, както следва:
 - ❖ проверява се дали ограничаването на основното право или отрицателното въздействие върху него е допустимо съгласно приложимото законодателство;
 - ❖ проверява се дали ограничаването/отрицателното въздействие върху основното право е оправдано, ако:
 - отговаря действително на цел от общ интерес на Съюза или на необходимост от защита на правата и свободите на други лица (тази стъпка трябва да установи конкретната цел от общ интерес или от защита на правата и свободите на други лица).
 - е необходимо за постигането на конкретната национална цел (тази стъпка следва да проучи дали мярката е подходяща и ефективна за постигането на преследваната цел, без да надхвърля необходимото за нейното постигане. Проверява се дали има друга, също толкова ефективна, но по-малко ограничителна мярка, която може да се приложи, и ако не може да се приложи такава мярка, следва да се обоснове защо не е приложима).
 - е пропорционално на желаната цел.

- се зачита основното съдържание на засегнатото/те основно/и право/а.

В случай, че отговорът на всички гореизброени твърдения е положителен, то ограничението на засегнатото основно право може да се счита за законово обосновано и действието/документът могат да се приложат.

В случай, че отговорът на някое от гореизброените твърдения е отрицателен, тогава предлаганото действие/мярка/документ следва да бъде отхвърлен/о и върнат/о за корекция. Корижираното действие/мярка/документ е необходимо да бъде подложен/о отново на проверка за потенциално нарушение на Хартата на основните права на ЕС, стартирайки от ФАЗА I.

Всеки установен случай на неспазване на Хартата, в резултат на проверката, извършена в ФАЗА III, заедно с информация за предприетите мерки за неговото коригиране, трябва да бъде докладван на Комитета за наблюдение в съответствие със процедурата, разписана в Процедурния наръчник на съответната програма, както и в раздел V. от настоящите Насоки за прилагане на Хартата на основните права на ЕС.

Таблица 1

Примерни въпроси, в помощ на процеса по проверка на действията и документите за съответствие с основните права от Хартата ЕС

Въздействие върху основните права	Основни/контролни въпроси
Общи положения	<ul style="list-style-type: none"> — Кои основни права са засегнати? — Въпросните права абсолютни ли са? — Има ли действието едновременно благоприятно и отрицателно въздействие в зависимост от разглежданите основни права (например отрицателно въздействие върху свободата на изразяване на мнение и благоприятно въздействие върху интелектуалната собственост)?
Достойнство	<ul style="list-style-type: none"> — Действието засяга ли човешкото достойнство, правото на живот или на неприкосновеност на личността? — Действието повдига ли (био)етични въпроси (клонирание, използване на човешкото тяло или части от него за финансово облагодетелстване, генетични изследвания/тестове, използване на генетична информация)? — Ще доведе ли то до рискове от гледна точка на изтезания и на нечовешко или унижително отношение или наказание? — Ще има ли то влияние от гледна точка на принудителен труд или трафик на хора?

<p>Личност, личен и семеен живот, свобода на съвестта и изразяване на мнение</p>	<ul style="list-style-type: none"> — Засяга ли правото на свобода на личността? — Действието засяга ли правото на неприкосновеност на личния живот (включително дома и комуникациите)? — Засяга ли правото на личността на свободно движение в рамките на ЕС? — Засяга ли правото на встъпване в брак и на създаване на семейство или закрилата на семейството в юридически, икономически и социален план? — Действието засяга ли свободата на мисълта, съвестта и религията? — Засяга ли свободата на изразяване на мнение и свободата на информация? — Засяга ли свободата на събранията и сдруженията? — Засяга ли свободата на изкуствата и на науките?
<p>Лични данни</p>	<ul style="list-style-type: none"> — Действието включва ли обработването на лични данни? — Кой обработва личните данни и за каква цел? — Гарантирано ли е правото на лицата на достъп, поправка и възражение? — Компетентният орган уведомен ли е за дейността по обработването на данните? — Веригите за обработка/пренос на данни предполагат ли и международно предаване на данните и ако отговорът е утвърдителен, съществуват ли специфични гаранции в случай на такова предаване? — Гарантирана ли е сигурността на обработването на данните от техническа и организационна гледна точка? — Предвидени ли са гаранции за това, че намесата в правото на защита на данните е пропорционална и необходима? — Въведени ли са подходящи/специфични механизми за преглед и контрол?
<p>Убежище и защита в случай на принудително отвеждане, експулсиране или екстрадиране</p>	<ul style="list-style-type: none"> — Действието засяга ли правото на убежище и гарантира ли то забраната срещу колективно експулсиране и екстрадиране на лицата в държави, където те рискуват да бъдат осъдени на смърт, да бъдат подложени на изтезание или на унизително отношение?
<p>Равенство между мъжете и жените, равно третиране и равни възможности,</p>	<ul style="list-style-type: none"> — Действието гарантира ли принципа на равенство пред закона и ще засегне ли пряко или косвено принципа на недискриминация, равно третиране, равенство между мъжете и жените и равни възможности за всички?

<p>недискриминация и права на хората с увреждания</p>	<p>— Действието има ли (пряко или косвено) различно въздействие върху жените и мъжете?</p> <p>— Как действието насърчава равенството между жените и мъжете?</p> <p>— Как действието води до различно третиране на групи или лица, пряко основано на пол, раса или етнически произход, религия или убеждения, увреждане, възраст или сексуална ориентация? Може ли да доведе до непряка дискриминация?</p> <p>— Действието гарантира ли зачитането на правата на хората с увреждания в съответствие с Конвенцията на Организацията на обединените нации за правата на хората с увреждания? По какъв начин? (вж. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/bg/IP_11_4)?</p>
<p>Права на детето</p>	<p>— Укрепва ли или ограничава правата на детето (или на групата)? Какви са основанията за възможно ограничаване?</p> <p>— Действието взема ли предвид принципа на висшия интерес на детето?</p> <p>— Действието спомага ли за насърчаване на защитата на правата на детето? Правейки това, отчита ли и правата и принципите, залегнали в Конвенцията на ООН за правата на детето? Ако отговорът е утвърдителен, кои членове биха могли да бъдат засегнати?</p> <p>— Как се насърчават водещите принципи на Конвенцията в действието?</p> <p>— Действието затруднява ли някой от водещите принципи на Конвенцията?</p> <p>— Какви стъпки са предприети за подобряване или компенсиране на неблагоприятните ефекти на действието?</p> <p>— Зачетено ли е правото на детето да бъде изслушано по всички въпроси, които го засягат?</p> <p>— Действието допринася ли за насърчаването на съдебни системи, съобразени с интересите на децата и адаптирани към техните нужди, възраст и степен на зрелост?</p>
<p>Добра администрация/ ефективни правни средства за защита/ правосъдие</p>	<p>— Съществуващите административни процедури ще станат ли по-уतेжнени?</p> <p>— Ще гарантират ли правото на изслушване, правото на достъп до документите при зачитане на професионалната и служебна тайна, както и задължението на администрацията да мотивира своите решения?</p> <p>— Засегнат ли е достъпът на лицето до правосъдие?</p> <p>— В случай че действието засяга правата и свободите, гарантирани от правото на Съюза, предвижда ли то правото на ефективни правни средства за защита пред съда?</p> <p>— Ако действието засяга наказателното право или предвижда наказателноправни санкции, предвидени ли са гаранции за презумпцията за невинност и правото на защита, принципите на</p>

	законност и пропорционалност на престъплението и наказанието, както и за правото на всеки да не бъде съден или наказван два пъти за едно и също престъпление?
Солидарност и права на работниците	— Действието зачита ли правата на работниците, като например: право на информиране и консултиране на работниците в предприятието, право на колективни преговори и действия, право на достъп до услугите за намиране на работа, защита при неоснователно уволнение, справедливи и равни условия на труд, забрана на детския труд и защита на работещите младежи, и правото на достъп до обезщетенията за социална сигурност и до социалните служби?
Опазване на околната среда	— Действието допринася ли за високо равнище на опазване на околната среда и подобряване на нейното качество в съответствие с принципа на устойчиво развитие?